

İlyas TEKİN*

Bu ayın konusu olarak **Suriye** ve **Afganistan**'dan **Türkiye**'ye göç uygun görülmüş. Bu sebeple bu konudan bahs edeceğiz. *Bir önceki sayımızda başladığımız, "Mutlu bir hayat için evlilik" konusuna bir sonraki Ocak sayımızda devam edeceğiz.*

Göç, dinî tabirle hicret. Önce hicret nedir, ne zaman, hangi durumlarda hicret etmek gerekir, açıklamakta fayda vardır.

a) Hicret Kelimesi:

Göç, hicret demektir, ama hicrette kutsiyet vardır, daha umumdur. Sözlükte "**terk etmek, ayrılmak, ilgisini kesmek**" anlamına gelen ve "**hecr**" (**hicrân**) masdarından isim olan **hicret**; "**kişinin herhangi bir şeyden beden, lisan veya kalb ile ayrılıp uzaklaşması**" demektir. Ancak kelime daha çok "**bir yerin terk edilerek başka bir yere göç edilmesi**" anlamında kullanılır. **Terim olarak genelde gayri Müslim ülkeden İslâm ülkesine göç etmeyi, özelde ise Hz. Peygamber'in ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye göç etmesini ifade eder.** Medine'ye göç eden Müslümanlara "**muhaçir**", Peygamberimize ve muhaçirlere yardım eden Medineli Müslümanlara da "**ensâr**" denir.

Kur'an-ı Kerim'de "**hicret**" kelimesi yer almamakla birlikte, 31 yerde "**hecr**" kökünden gelen çeşitli türevlerin geçtiği görülmektedir.¹ Ancak, Kur'an-ı Kerim'de hicret kelimesinin geçmemesi ve **Mekke**'den **Medine**'ye hicret olayının **muhaçeret** masdarından türeyen kelimelerle anlatılmış olması, **Caetani**²'nin iddia ettiği gibi,³ hicret tabirinin sonradan, hatta Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra ortaya çıktığı anlamına gelmez. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de olayın kendisinden çok, onu gerçekleştirenlerin ve bu amellerinin önemine dikkat çekilmekte; ayrıca bu tabir hadisi şeriflerde hiç bir şüpheye yer bırakmayacak kadar çok kullanılmaktadır.⁴

* E. Üsküdar Milli Eğitim Md.
ilyastekin3453@gmail.com

info@turkaydergi.com

Kelime bu hadisi şeriflerin pek çoğunda **Mekke**'den **Medine**'ye hicret olayına işaret etmekte, ancak farklı anlamlarda kullanıldığı da görülmektedir.

Bunlar kullanılışlarına göre:

- 1-"**Kur'an-ı Kerim'i terk etmek**"⁵
- 2-"**Bir kişiden veya gruptan ayrılmak**"⁶
- 3-"**Kötü şeyleri terk etmek**"⁷

Bir hadisi şerifte: "**Muhaçir, Allah'ın yasakladığı kötülükleri ve günahları terk eden kimsedir.**" denilmekte⁸, başka bir hadisi şerifte de hicretin "**kötü şeyleri terk etmek**" anlamına geldiği belirtilmektedir.⁹

4-Terim anlamına uygun olarak "**Allah uğrunda başka bir yere hicret etmek**"¹⁰ anlamına gelmektedir.

"**Hicret eden kimse**" anlamında **muhaçir** ve çoğul olarak (erkekler için) **muhaçirîn**¹¹, (kadınlar için) **muhaçirât**¹² kelimeleri kullanılmakta ve bu âyeti kerimelerin çoğunda **Mekke**'den **Medine**'ye hicret eden Müslümanlar kastedilmektedir.

Hicretin ahlâk ve zühd ile ilgisine işaret eden âyeti kerime ve hadisi şerifleri dikkate alan mutasavvıflar, bu kavramı hem "**haramları terk edip kötülüklerden uzaklaşmak**", hem de "**nefsi terbiye etmek maksadıyla yolculuğa çıkmak**" veya (yerine göre) "**kalb ve zihin ile halkı terk etmek**" anlamında kullanarak, seyrüsülûk denilen manevî yolculuğu da bir çeşit hicret saymaktadırlar.¹³

b)"Yeryüzü Geniştir, Neden Hicret Etmediniz?"

İnsanlar zor durumda iken ellerindeki bütün şartları ve imkânları seferber edip üzerlerine düşeni yapmaları gerekir. Bu da yeterli değilse, gerekirse yeryüzü geniştir hür bir şekilde dinlerini yaşayabilecekleri yere hicret ederler. Bunu emreden ayeti kerime şöyle:

“Melekler, kendilerine zulmeden kişilerin canlarını aldıklarında, onlara: "Ne işte idiniz?" derler. Onlar da: "Biz yeryüzünde zayıf kimselerdik." derler. Melekler: "Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi, siz de orada hicret etseydiniz ya?" derler. İşte bunların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü gidiş yeridir.”¹⁴

Bundan önceki iki âyeti kerimede “vurdumduymaz, oturup yatanlar ile malları ve canlarıyla Allah (cc) yolunda cihat edenlerin bir olmayacağı, cihada katılanların derecelerinin yüksek olacağı” bildiriliyor. Cihat, sadece savaş demek değildir. Eliyle, diliyle, kalbiyle, beden ve mal ile nefisle, şeytanla, kötülüklerle mücadele de cihattır. Ki, en büyük cihat nefisle cihattır. Çünkü kişinin en büyük düşmanı nefsidir.

Cihada katılmayıp geri kalanlardan önemli bir kısmının durumuna gelince: O kimseler ki, kendilerine zulmederlerken melekler dünyada canlarını alacak veya ahirette kendilerini yakalayıp mahşere götürürken, onlara: “siz ne durumda idiniz, dininizle ilgili ne iş yapıyordunuz?” diye soracaklar. Onlar da, “biz bu yeryüzünde, bulunduğumuz yerde zayıf sayılmış kimseler idik” diyecekler; yani başkalarının ezici gücü ve mağlubiyeti altında acizlik ve güçsüzlüğümüzden dolayı bir şey yapamıyorduk, zayıf sayılıyorduk diye özür beyan edecekler.

Melekler de onlara: “Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi? Mesela, Medine'ye Habeşistan'a hicret edip kendilerini kurtaranlar gibi yeryüzünde başka bir tarafa göç etseydiniz ya!” diyecekler ve mazeretlerini kabul etmeyecekler. İşte böyle buldukları yerde görevlerini yerine getirmelerine engel olan bir zulüm altından çıkmak için eliyle, diliyle bütün imkânlarıyla gayret göstermeyenler, sonunda çok pişman olurlar, ama iş işten geçmiş olur; artık pişmanlık fayda vermez. Bununla beraber az çok uygun bir tarafa gidebilme gücünü taşıdıkları ve dolayısıyla tam anlamıyla aciz ve zayıflardan olmadıkları halde, kendilerini tamamen aciz sayıp yerlerinden kıvıldamayanlar, bu şekilde yapabilecekleri görevlerini terk etmekle, küfür ve zulme yardım etmiş olacaklarından, bunların varacakları yer cehennemdir.

Bu âyeti kerime, Mekke'de Müslüman olmuş ve hicret farz kılındığı sırada hicret etmemiş olan bazı kişiler hakkında inmiştir. Demek ki, hicret farz iken kâfirlerin yoluna gidip oturmak doğrudan doğruya küfür değil ise de, her halde bir günah ve nefse bir zulümdür. Müfessirlerin açıklamasına göre bu âyeti kerime, bir yerde dinini yaşama imkânı bulamayan bir adamın, oradan göç etmesi gerektiğini göstermektedir.

Hz. Peygamber (sa)'in bir hadisi şerifinde sahih olarak şöyle gelmiştir: “Her kim dini uğruna bir yerden kaçarsa, gittiği yer bir karış da olsa cennete girmeye hak kazanır. Babası İbrahim'in ve peygamberi Muhammed'in yoldaşı olur.”¹⁵

Rivayet olunduğuna göre, bu âyeti kerime inince Resûlullah (sa) bunu Mekke Müslümanlarına göndermiş, Cündüb b. Damre (ra) de oğullarına: “Beni bir şeye yükleyiniz. Çünkü ben ne güçsüzlerden, ne de yolu bilmeyenlerdenim. Allah'a yemin olsun ki, bu gece Mekke'de yatmam.” demişti. Oğulları onu bir sedyeye koyup Medine'ye gitmek üzere taşıdılar. Çok yaşlı bir zat idi, yolda vefat etti.¹⁶

Demek oluyor ki, gerektiğinde hicret de bir tür cihattır. Kâfirlerin zulmü altında ezilip kalmak ve hak dinin yayılmasına hizmet edememek, neticede çok kötü bir başkalaşıma neden olabileceğinden, az çok gücü varken bundan kaçınmak nefse bir zulümdür.

c) Çaresiz Olanlar

Takip eden iki âyeti kerimede¹⁷ ise, gerçek güçsüzler anlatılarak; ancak bir çare bulamayacak, hicretin gerektirdiği sebeplere güç yetiremeyecek ve kendi kendine veya bir vasıta ile yolu doğrultup gidemeyecek olan gerçekten güçsüz ve çaresiz erkekler, kadınlar ve çocuklar hariç tutulmaktadır. Zira bu gibi çaresizleri Allah'ın (cc) affetmesi kuvvetle umulur. Bunlar için de gitgide kâfirleşme tehlikesi düşünülebileceğinden mutlak olarak affedilirler denemezse de, çocuklar henüz yükümlü bulunmadıklarından, büyükler de kalplerindeki imanı korumak şartıyla hicret edememe hususunda mazeretli olduklarından dolayı affedilmeye ve bağışlanmaya layıktırlar. Çünkü Allah (cc) çok affedici ve çok bağışlayıcıdır.¹⁸

Buhârî'deki bir hadisi şerife ¹⁹ göre **Mekke**'nin fethinden sonra hicret mükellefiyeti ortadan kalkmıştır. Ancak âyeti kerime, şartlar avdet ederse, hicret mükellefiyetinin de avdet edeceğine işaret etmektedir. ²⁰

d) Hicret Edenin Mükâfatı:

Allah (cc) yolunda hicret etmenin mükâfatı hem dünyada ve hem de ahirette çok büyüktür. Nitekim âyeti kerimede şöyle buyrulur: "**Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek çok yer de bulur, genişlik de. Kim Allah'a ve Peygamberine hicret etmek amacıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse, şüphesiz onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah, çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.**"²¹

Her kim, Allah (cc) yolunda hicret ederse yeryüzünde birçok gidecek, sığınacak veya düşmanların zıddına hareket edecek yer ve genişlik bulur. Genişlikten maksat, daha çok rızıkta genişliktir. Dolayısıyla yaşadıkları yerde rahat ve bolluk bulanlar, oradan ayrılınca mutlaka sıkıntı ve darlıklara düşeceğini zannedip de korkmamalıdır. Allah Teâlâ, onlara hicret ettikleri yerde daha geniş imkânlar ve bol rızıklar verir. Yeter ki niyet hayır olsun, akıbet de hayır olur ve öyle de olmuştur. Bu dünyadaki mükâfattır.

Bir de, her kim Allah (cc)'a ve Resulüne hicret etmek üzere evinden çıkar da sonra amacına ulaşmadan ölüm kendisine yetişirse, onun ecrini vermek, Allah Teâlâ'ya düşer. Yani amelini tamamlamış gibi, ulaşacağına ulaşmış olarak sevap elde eder. Dolayısıyla bu konuda, "**yerimden ayrılırsam amacıma ya ulaşırım ya ulaşamam, iyisi mi elimdekini de kaybetmeyeyim; Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan da olmayayım.**" diye düşünmemelidir. Allah (cc) için hareket eden, kaderde öyle yazıldığı için yarı yolda da kalsa, yine tam sevap alacağını bilmelidir. ²²

"**Allah yolunda**" olanlar, yani O'nun rızasını elde etmek, O'nun rızasına uygun bir hayat yaşamak üzere, böyle bir hayatın mümkün olmadığı yerden, mümkün olduğu yere hicret etmek; bu maksatla doğduğu, büyüdüğü, çevre ve imkânlar elde ettiği yurdunu terk etmek isteyenler bilmelidirler ki, yeryüzünde gidilecek başka yerler vardır; buralarda da maddî ve mânevî nimetler, hürriyet ve rahatlıklar bulmak

mümkündür. Zulüm, baskı ve dinî hayatın devamı bakımından tehlike altında yaşamak-tansa, bu olumsuzlukların bulunmadığı yerleri aramak ve buralarda hayata yeniden başlamak gerekir. ²³

e) Suriye, Afganistan ve İslâm ülkelerinin durumu:

Bütün bunlar gösteriyor ki hicret, inandığı gibi yaşamak, baskı ve zulümden kurtulmak için yapılır. Dinî kaynaklarda "**dârülküfr**" (Müslüman olmayanların kültür ve düzenlerinin hâkim bulunduğu ülkeler, toplumlar) potansiyel olarak "**uygun olmayan çevre**" kabul edildiğinden, buradan "**dârüliislâm**"a (Müslümanların hâkim olduğu bir devletin idaresindeki topraklara) göç edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Geçmişte atalarımız, 3 kıtada 24 milyon km. kareye hükmederken, çeşitli milletleri kendi inanç, örf ve âdetlerinde serbest bırakarak hukuk ve adaletle yönetmişlerdi.

Ancak günümüzde bu durum tersine işlemektedir. Ne yazık ki, İslâm ülkelerinden insanlar batı ülkelerine gitmek istemektedirler. Sözde Müslümanların siyasî ve kültürel hâkimiyetleri altında bulunan ülke ve toplumlarda, belli bir dinî anlayış ve yaşayışa karşı baskılar yapılabilmekte; buna karşı gayri Müslimlerin hâkim buldukları ülkede din ve vicdan hürriyetinin sınırları daha geniş olabilmektedir. Bu sebeple göç ve beraber oturma-yaşama mecburiyetini "**siyasî ve kültürel hâkimiyet**" yerine "**düşünce, din ve vicdan hürriyetine**" bağlamak günümüz için daha geçerli gözükmektedir. ²⁴

Bütün mesele, din ve vicdan hürriyetidir. İkisi de İslâm ülkesi olan **Suriye** ve **Afganistan**'dan ülkemize göç edenlerin, mevcut sıkıntılara yeni sıkıntılar kattığı açıktır. Ne için göç ettikleri de tam olarak belli değildir. Sadece **Suriye** ve **Afganistan** da değil, maalesef bütün İslâm ülkelerinden ülkemize ve Batıya göç etmek isteyen binlerce-milyonlarca insan var. Herhalde boşuna değil! Gerekirse rakam da verilebilir ki, birçoğu yollarda perişan olup hayatlarını kaybediyorlar. Genelde İslâm ülkelerinden batıya göç isteği, hem günümüz Müslümanları ve hem de İslâm ülkelerinin düştüğü/ düşürüldüğü hazin durumu göstermektedir ki, bunun için ne kadar üzüntü duysak yine de azdır.

Dünyada adam gibi yaşamak, Müslümanların da hakkıdır. Müslümanların, nezih İslâm dinini iyi temsil etme gibi bir sorumluluğu da vardır. İslâm'ı kötü ve küçük göstermeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Burada büyük vebal vardır. İslâm ülkelerinin, özellikle yöneticilerinin bu hazin duruma bir an evvel son vermeleri gerekir.

Şüphesiz bir uzvun organları yahut bir bina veya duvarın tuğlaları gibi birbirlerine bağlı, kardeş olması gereken Müslümanlar, elbette ki gerektiğinde ülkemize sığınanlara kol-kanat gerer ve germiştir de. Ancak bugün **Suriye** ve **Afganistan**'tan gelenlerin durumu, daha önce **Bulgaristan**, **Yunanistan** ve **Balkan** ülkelerinden ülkemize sığınanlara benzemediği gibi, yukarıda açıklanan "**gayri Müslim ülkeden İslâm ülkesine göç etmek**", "**küfür diyarından, İslâm diyarına hicret**" tarifine de uymamaktadır.

Ülkemizde özellikle evlenme çağında bu kadar işsiz genç varken, milyonlarca sığınmacı ağır bir yük olmakla birlikte, çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Ayrıca bunlarda doğum oranı çok yüksek olduğu için, zamanla demografik yapının değişmesine de sebep olabilirler. Nitekim bazı bölgelerde çoğunluk durumuna geliyorlar. Allah (cc) korusun, bizim gidecek başka yerimiz yok. Bu cennet vatanın üzerinde, kavga, kin ve nefretten uzak; demokrasi, hak-hukuk ve adalete bağlı kalarak sevgi, saygı ve hoşgörü içinde kardeşçe yaşamak zorundayız. Hepimiz aynı geminin içindeyiz...

Asıl olan, ülke ve milletlerin, değil bir ülkeden başka ülkeye göç etmek, herkesin doğup büyüdüğü şehir-bölgede aş-ış imkânı bulup rahat ve mutlu bir hayat yaşamalarını temin edecek tedbirleri almalarıdır. Dış göçü, İslâm ülkeleriyle istişare ederek durdurmak ve gelenlerin kendi ülkelerinde huzur bulacakları bir hayat sürmelerinin tedbirlerine yardımcı olmak gerekir. Değil başka ülkelere göç, iç göçü bile durduracak ve herkesin doğduğu yerde doymasını sağlayacak tedbirleri bir an önce hazırlamak ve hayata geçirmek lazım.

Özellikle Cumhuriyetin 100. yılında tarım ve hayvancılığa da önem vererek, her il ve ilçeye - bölgeye uygun- fabrika ve işyeri açılmasına çok ihtiyaç var. Böylece hem işsizlik sorunu çözümler ve hem de ekonomi güçlenir. En önemli sorun bu zaten!

Herkesin doğup büyüdüğü bölgede aş-ış imkânı bulup mutlu bir hayat sürmesi konusunda, çok iyi hatırlıyorum, 1980'li yıllarda **Üstad Necip Fazıl**'ın çok güzel bir yazısı vardı; başyazı, mısranın sonu (Arapça) **Tef'il** babından gelen kelimelerle biten ve şiir şeklinde. Yazımı onunla süslemek için epeyce uğraştım, ama o yazıya henüz ulaşamadım.²⁵

Sonuç olarak; değil dış göç, iç göçü bile durduracak ve herkesin doğduğu yerde doyup rahat yaşayabileceği aş-ış imkânlarını sağlamak ve insanları iç göçe bile mecbur bırakmadan rahat yaşatmanın tedbirlerini almak gerekir.

'Mutlu Bir Hayat için Evlilik' konusuna Ocak ayında devam edeceğiz.

- 1- Bkz. M. Fuad Abdalbâkî, el-Mu'cem, Mısır 1945, s: 730-731.
- 2- İtalyan Müsteşrik, 1869-1935.
- 3- İslâm Tarihi, İstanbul 1924, III, 17-18.
- 4- Bkz. Wensinck, el-Mu'cem, Leiden 1969, c: 7, s: 61-68; Miftâhu künûzi's-sünne, Beyrut 1983, "hicret" md; İslâm Ansiklopedisi, TDV, İstanbul 1998, c: 17, s: 458-466.
- 5- Furkân süresi /25, âyet: 30.
- 6- Nisâ süresi /4, âyet: 34; Meryem süresi /19, âyet: 46; Müzzemmil süresi /73, âyet: 10.
- 7- Müddessir süresi /74, âyet: 5.
- 8- Buhârî, İmân, 4; Ebû Dâvûd, Cihâd, 4, Vitir, 11.
- 9- Müsned, IV, 114.
- 10- Bkz. Bakara süresi /2, âyet: 218; Âl-i İmrân süresi /3, âyet: 195; Nisâ süresi /4, âyet: 89, 97; Tevbe süresi /9, âyet: 20.
- 11- Bkz. Nisâ süresi /4, âyet: 100; Tevbe süresi /9, âyet: 100, 117; Nûr süresi /24, âyet: 22.
- 12- Mümtehine süresi /60, âyet: 10.
- 13- Bkz. İslâm Ansiklopedisi, TDV, İstanbul 1998, c: 17, s: 458; Reşîdüddîn-i Meybüdüfî, Keşfu'l-esrar ve uddetü'l-ibrâr, Tahran 1344, I, 58.
- 14- Nisâ süresi /4, âyet: 97.
- 15- Hamdî Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1436-1437.
- 16- Hamdî Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1436-1437; Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Mısır 1964, : 1, s: 131; İ.Hakkı Bursevî, Rûhul-beyan Tefsiri, İstanbul 1969, c: 2, s: 271.
- 17- Nisai süresi /4, âyet: 98-99.
- 18- Hamdî Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1437-1438; Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Mısır 1964, : 1, s: 131; İ.Hakkı Bursevî, Rûhul-beyan Tefsiri, İstanbul 1969, c: 2, s: 270.
- 19- Buhârî, Cihâd, 1.
- 20- Komisyon, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâlî, Ankara 2012, s: 93.

21-Nisâ süresi /4, âyet: 100.

22-Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1438; Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Mısır 1964, : 1, s: 131; İ.Hakkı Bursevî, Rûhul-beyan Tefsiri, İstanbul 1969, c: 2, s: 272.

23-Kur'an Yolu Tefsiri, DİB, Ankara 2007, c: 2, s: 124.

24-Bkz. Kur'an Yolu Tefsiri, DİB, Ankara 2007, c: 2, s: 125-126.

25-Dünya'da ve Türkiye'de Sabah Gazetesi'nde 1980 öncesi ve sonrası Yazı İşleri Müdürüydüm, üstad başyazardı. Her yazısı güzeldi, ama özellikle o yazısı çok daha güzeldi. Beyazıt Kütüphanesinde var, ama incelemede olduğu için ulaşamadım. Başka yerde de yok. İnşallah bulup değerlendireceğim.